

in higher educational establishments with specific conditions of the study.

Methods of research are a scientific literature review, comparison of different approaches to study of a problem of lecturers' further training, survey, proposals on the basis of generalization.

Results. The scientific literature has been analyzed. The content of the program of the School of Pedagogical Excellence has been completed by questions of pedagogical communication and linguistic culture of a lecturer. Lectures on the following topics: "Lecturers' pedagogical communication and their cooperativeness", "Speech culture of lecturers and their communication skills" and tasks for individual work have been developed. Practical training on the development of communication and cooperation skills and competencies have been conducted. Proposals for cadets' preparation for professional communication have been made.

Originality. A school of pedagogical excellence, where lecturers improve their skills and knowledge of pedagogical communication and linguistic culture, has been involved for the first time in the system of police preparation to professional communication.

Conclusion. Skills and knowledge of police preparation for professional communication improve lecturers' qualification. A school of pedagogical excellence is a study center, thanks to which lecturers master basics of pedagogical excellence and linguistic culture and enhance the authority among cadets and students.

Keywords: pedagogical excellence; speech training; pedagogical communication; lecturers' communication skills; specific conditions of cadets' training.

Одержано редакцією 22.01.2019
Прийнято до публікації 27.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-2-51-56

ORCID 0000-0001-8175-1866

ВИХОР Віктор Григорович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та культури,
Національний авіаційний університет
e-mail: v-viktor@i.ua

УДК 372.881.1+ 811.161.2

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ

У статті подано короткий огляд проблем навчання синтаксису у середній школі. Автор розглядає складні випадки у теоретичному матеріалі з теми «Односкладне речення», подає у градаційному порядку типи речень за їх співвідношенням із двоскладними та приклад пояснення семантичних особливостей таких речень учням. Розглянуто методичні рекомендації до вивчення теми, розміщені в оновленій навчальній програмі для середньої школи. Проаналізовано навчальні матеріали для вчителів, розміщені у вільному доступі в мережі Інтернет, та подано авторські пропозиції до складання тестових завдань учителями-мовниками.

Ключові слова: синтаксис; односкладне речення; навчальні матеріали; навчальна програма; тестові завдання.

Постановка проблеми. Актуальним питанням сучасної лінгводидактики є розроблення авторських методик навчання різних тем із синтаксису, як, наприклад, реалізація функційно-комунікативного підходу в процесі вивчення простого речення (С. Одайник), формування мовленнєво-комунікативної компетенції на завершальному етапі вивчення синтаксису (С. Омельчук) тощо. Нагальними проблемами залишаються усунення розбіжностей між відведеним шкільною програмою часу для систематичного вивчення синтаксису та особливостями можливостей засвоєння навчального матеріалу учнями, добір дидактичного інструментарію, організаційних

форм з урахуванням особливостей сенситивного періоду учнів. Потенціал односкладних речень у формуванні комунікативної компетентності розкрито у змістовій лінії оновленої навчальної програми з української мови. Запропоновані форми роботи відповідають запитам сучасного школяра, однак дидактичні матеріали для вчителів не вичерпують потреби контролю якості засвоєного школярами навчального матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгводидактичній літературі висвітлюється методика вивчення теми «Односкладне речення», пропонуються блоки уроків із виучуваної теми (наприклад: «Знайомтеся: односкладне речення (система блокових уроків, 8 клас)» (О. Босікова); «Односкладне речення. Цикл уроків за темою у 8 класі» (І. Левченко). Вчені розробляють теоретико-методичні засади вивчення теми «Односкладні речення»: досліджуються підходи, принципи і методи навчання на уроках мови, дають методичні поради вчителю-словеснику щодо вивчення конкретних тем з синтаксису (А. Коваленко, К. Плиско).

Мета. Розвідка підпорядковується меті аналізу теоретичних матеріалів із теми «Односкладне речення», методичних матеріалів та рекомендацій для вчителів, а також прикладів тестових завдань.

Подано методичні рекомендації для вчителя щодо складання завдань для контролю.

Виклад основного матеріалу. Вивчення синтаксичного рівня мови у школі завершує базовий курс навчання мови у середніх класах і стає підґрунтям для вживання мовних одиниць словотвірного, морфологічного, стилістичного та інших рівнів у мовленні. Комунікативна спрямованість мовної освіти визначає провідну роль опанування синтаксису школярами. Сукупність знань, умінь і навичок із синтаксису, які мають набути учні у процесі опанування предмету «Українська мова», становлять важливу частину предметної компетентності. Належний рівень користування елементами парадигми синтаксичних одиниць від словосполучення до тексту в усьому їх розмаїтті забезпечують опанування культурою мови, що є важливим елементом програми вивчення навчального предмету.

Педагогічний досвід учителів свідчить про проблемність вивчення теми «Односкладне речення» у 8 класі, оскільки серед філологів-науковців дискусія щодо статусу, ознак і навіть визначення таких синтаксичних одиниць має постійний характер.

Поділ речень на двоскладні й односкладні започаткував ще О. Шахматов, тоді як у лінгвістичній літературі трапляються випадки заміни цього поняття іншими, як, наприклад, терміном «одноядерні речення» (Н. Гуйванюк, М. Кобилянська, І. Слинько). Проте шкільною програмою сьогодні передбачається використання саме традиційних термінів на позначення таких синтаксичних одиниць і пропонується така їх класифікація: односкладні прості речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові) і підмета (називні).

До складних моментів ідентифікації належить той факт, що деякі науковці до парадигми односкладних речень відносять на підставі цілісного вираження всіх реченневих категорій вокативні речення. Однак, більшість мовознавців зараховує такі одиниці до парадигми нечленованих речень, що прирівнює їх до речень-слів, наприклад: Так. Ні. Можливо. Класифікація таких синтаксичних одиниць здійснюється залежно від способу вираження головного члена. Варто звертати увагу школярів, що головний член не можна

кваліфікувати як підмет або присудок за аналогією до розбору двоскладних речень. Наявність одного головного члена виключає використання другого, що може бути визначений як підмет або присудок.

Виходячи з вищезазначеного, виділяють два типи синтаксичних одиниць: односкладні іменні та односкладні дієслівні речення. Речення першого типу стверджують або заперечують існування предмета, а позицію головного члена може займати іменник або субстантивоване слово у називному відмінку. Речення другого типу стверджують наявність дії, яка не співвідноситься з суб'єктом, позицію головного члена можуть займати всі форми дієслова.

Варто звертати увагу учнів, що головною ознакою дієслівних речень є відсутність субстантивованого предиката на граматичному рівні, оскільки на рівні семантики другий головний член часто існує, і навіть може співвідноситися з формально незалежною дією у формі непрямих відмінків.

Типові дієслівні односкладні речення відзначаються наявністю одного головного члена з чітко окресленою синтаксичною функцією та характеризуються можливістю визначення або неозначеності предмета думки, зумовленої логіко-психологічною основою вираженого судження.

Односкладні речення – це такі речення з одним головним членом, у яких доповнення другим головним членом обов'язково призводить до зміни характеру висловленої думки. Односкладні речення з головним членом, вираженим дієсловом чи його формою, означають дію без формального (словесного) вираження її виконавця.

Співвідношення дії та особи (виконавця дії) у різних видах дієслівних односкладних речень варіюється залежно від граматичного вираження головного члена (різні дієслівні форми). Найбільш відчутним є зв'язок дії та виконавця у реченнях із предикатом, вираженим дієвідмінюваними формами, найменш відчутним – із безособовими дієсловами та інфінітивом.

Дієслівні односкладні речення різних видів більшою чи меншою мірою можуть співвідноситися з двоскладними на рівні означеності або неозначеності виконавця дії, «що утворюють типові перехідні конструкції, які характеризуються пос-

туповим посиленням неозначеності, поступовим ослабленням означеності» [1, с. 154]. Розглянемо такі види докладніше. В означено-особових реченнях на рівні семантики особа розуміється як визначена, тому такі речення стоять найближче на семантико-синтаксичному рівні до двоскладних. Головний член означено-особових речень, виражений дієсловом із вказівкою особовим закінченням на означену (конкретну) особу, якою може бути мовець або його співбесідник (я, ти, ми, ви), виражається дієсловом у формі 1-ої або 2-ої особи однини чи множини теперішнього часу або наказового способу.

У неозначено-особових реченнях виконавець дії невизначений, але форма головного члена-дієслова показує її вияв. Це речення, в яких головний член виражений дієсловом 3-ої особи множини теперішнього або майбутнього часу, або формою множини минулого часу дійсного способу. На рівні семантики ці речення можуть виражати дію особи, яка не відома мовцеві і не суттєва для мовця в момент мовлення; особи, яка не може бути точно названою мовцем; мовця, який не наголошує на джерелі дії.

В узагальнено-особових реченнях виконавець дії розуміється як узагальнений суб'єкт або об'єкт. Головний член таких речень виражений переважно дієсловом 2-ої особи однини теперішнього або майбутнього часу (зрідка – в інших особових формах). Узагальнено-особові речення виражають: загальне положення, висновок, що стосується всіх людей безвідносно щодо місця і часу; інтимність думок, настроїв, переживань. У цьому випадку мовець свідомо відсторонює себе від вираженої дії, значення якої стає узагальненим. Речення цього виду здебільшого виражають заклики, настанови, повчання, поради, що стосуються всіх або невизначеного кола реципієнтів.

Два останні типи речень містять порушення прямого відношення дії до дійової особи, їх призначення на рівні комунікації – вираження дії неозначеної та узагальненої особи, що входить у структуру виражених суджень у вигляді уявлень.

У безособових реченнях, які є найбільш віддаленими від двоскладних, головний член на перший план висуває саму дію, безвідносно до будь-якого можливого виконавця. Безособові односкладні речення є найбільш вживаним та

різноманітним видом аналізованих синтаксичних одиниць. За А. Загнітко, «сплутування граматичної особи та особи-діяча призводить до того, що в одних працях головний член безособових речень кваліфікується як дієслово у формі 3-ої особи, в інших – як дієслово, що позбавлене особових форм, або як дієслово, в якого є «форма, що збігається з формою третьої особи однини, а в минулому часі – з формою середнього роду однини...» [1, с. 160].

Головний член таких речень може бути виражений безособовими дієсловами; особовим дієсловом у безособовому значенні (переважно); аналітично з допоміжним елементом типу бути, мати, мусити; незмінною формою на -но, -то; словом категорії стану; інфінітивом.

Навчання учнів синтаксису ґрунтується на таких методологічних засадах, як компетентнісний, діяльнісний і особистісно зорієнтований підхід. Оновлена нормативно-правова платформа мовної освіти шкільного рівня складається з Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Концепції мовної освіти в Україні, навчальних програм з української мови, Загальних критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів. Таке документальне підґрунтя забезпечує умови для різнобічного мовного й мовленнєвого розвитку учнів, удосконалення видів мовленнєвої діяльності, формування ключових компетентностей, сприяє культурній ідентифікації дитини.

Серед лінгводидактичних методів і принципів формування синтаксичної компетентності виділяють такі: вивчення мови в єдності форми, змісту й функціонування в мовленні, вивчення мови в міжрівневих, внутрішньорівневих і міжпредметних зв'язках (за К. Плиско). О. Біляєв реалізацію принципу внутрішньорівневих зв'язків між структурними рівнями мовної системи вбачає у систематичних спостереженнях за інтонаційною стороною мови. Саме тому зв'язки з предметом «Українська література» на етапі вивчення синтаксису проявляються найсильніше.

Розумінню комунікативної організації речення, її підпорядкованості комунікативному завданню та конкретній ситуації сприяє користування базовими синтаксичними вміннями та навичками в мовленнєвій діяльності (читання, аудіювання, говоріння та письмо). Послугування різними синтаксичними оди-

ницями в процесі навчання допомагає вдосконалювати діалогічне та монологічне мовлення школярів і створює умови для використання мовних засобів у життєвих ситуаціях, що підпорядковується загальній меті навчання у середній школі.

За В. Сидоренко, серед лінгводидактичних прийомів навчання синтаксису у 8-9 класах «аналіз словосполучень; поширення й скорочення різних видів речень; заміна одних синтаксичних одиниць іншими; перебудова/переконструювання синтаксичних конструкцій; складання речень за опорними словами або схемами; редагування речень; повний або частковий синтаксичний розбір речення (тексту); синтаксичний розбір із використанням графічних символів; синтаксичний аналіз виучуваних мовних одиниць; синтаксично-стилістичний аналіз синтаксичних одиниць; складання синтаксичних конструкцій за схемами; спостереження над логічною інтонацією в реченні, ритмомелодикою синтаксичних конструкцій тощо» [2; 3]. Серед запропонованих прийомів для навчання з теми «Односкладне речення» доцільно використовувати ті, що передбачають роботу над зміною структури запропонованих речень, а також визначення синтаксичних властивостей та стилістичного потенціалу односкладних речень.

Називні речення (у науково-методичній літературі вживається і термін номінативні) також викликають труднощі у розпізнаванні, оскільки немає єдиної думки щодо їх значення та структури. Називні речення – це односкладні речення з головним членом, вираженим називним відмінком імені або кількісно-іменною будовою. Такі синтаксичні одиниці можуть поширюватися і ускладнюватися значенням вказівки, емоційної оцінки, волевиявлення. У навчальній літературі основною граматичною ознакою номінативних речень називають односкладність та морфологічне вираження головного члена іменником у називному відмінку, кількісно-іменною словосполученням або займенником. Проте розпізнавання поширених називних речень у шкільному курсі мови ускладнюється їх подібністю до двоскладних з іменним присудком. У цьому випадку влучною видається думка про констатувальну інтонацію, якої варто дотримуватись учителю-мовнику при використанні в усному мовленні речень такого типу. Письмо-

ве мовлення не дає можливості для однозначного визначення такого типу речень, хоча постпозиція узгодженого чи неузгодженого означення часто стає підставою віднесення таких речень до двоскладних, а препозиція – до односкладних. У шкільній літературі використовується визначення таких речень як таких, головним членом яких є підмет, що дозволяє спростити сприйняття учнями. Проте дискусії щодо номінації головного члена односкладних речень зумовлюють пропонування таких варіантів, як підмет (Л. Булаховський, Д. Овсянко-Куликовський), присудок (О. Пешковський, О. Потебня) головний член або навіть розмежування називних на підметові і присудкові (О. Шахматов). Також складним моментом є суперечливість поглядів на визначення статусу назви книг, журналів, творів мистецтва та ін., що виражаються словом або словосполученням на позначення, виділення предмета або явища, вказівки на нього, розкриття його значення за допомогою назви. Науковці дотримуються думки, що це не просто слова, а речення, оскільки набувають комунікативного навантаження у процесі спілкування і характеризуються констатувальною інтонацією.

У навчальній програмі для середньої школи подається такий перелік рекомендованих видів робіт під час вивчення теми односкладне та неповне речення: аудіювання поетичних текстів, щоденникових записів та уривків із листування відомих людей, аналіз ролі односкладних і неповних речень у них; формулювання висновків про значення односкладних речень у мовленні; аудіювання текстів, які містять прямо виражену спонукальну інформацію, визначення особливостей орієнтування в ситуації спілкування в інтернет-просторі, зокрема в соцмережах; складання й розігрування діалогів (телефонних розмов), що передбачають уникання небажаного й небезпечного спілкування, протистояння маніпулятивним впливам (з використанням односкладних і неповних речень); добір для постерів-мотиваторів актуальних девізів (цитат), виражених означено-особовими реченнями; складання та розігрування діалогу дискусійного характеру в розмовному стилі з використанням прислів'їв – узагальнено-особових речень; складання інструкції для учнів початкових класів «Як у мережі Інтернет розшукати потріб-

ну інформацію» з використанням неозначено-особових речень.

Як бачимо, оновлена програма орієнтує вчителів на оновлення видів робіт відповідно до інтересів сучасних школярів, а саме: спілкування та робота у мережі Інтернет, розвиток індивідуальності та креативності, постановка мети через створення власних мотиваторів. Проте рекомендовано й паралельне використання матеріалів із художньої літератури, що є більш звичним у роботі вчителя-словесника.

У розміщених на методичних сайтах варіантах тестових завдань здебільшого пропонується визначити тип речення. У таких завданнях використовують речення з художньої літератури, наприклад: *Весь день пробігали, готуючись до свята* (За Д. Міщенком); *Треба жити словом* (За А. Бортняком); *Пахне в'ялою травою, квітами...* (За О. Довженком); *Скажу дідусеві про собаку* (За М. Слабошпицьким); *Їмо плоди із дерева незнання?* (За Л. Костенко); *Весною в селі встають рано* (За Г. Тютюнником). Такі зразки використовують для ілюстрації означено-особових, неозначено-особових та безособових речень. Сумнівним видається не стільки добір, скільки спосіб подання зразків для ілюстрації узагальнено-особових речень, а саме позначення джерела – народної творчості. Наприклад: *Не плюй до криниці, бо схочеш водиці; Посій в пору, будеш мати зерна гору; Вік живи – вік учись; Не поклавши, не бери; Згаяного часу і конем не наздоженеш; Людей слухай, а свій розум май; Хвалою не нагодуєш* (Народна творчість). Інформація в дужках є своєрідною готовою відповіддю, оскільки при вивченні теоретичного матеріалу рекомендується наголошувати на сфері вживання такого типу речень. Ця особливість подання матеріалу та способу перевірки засвоєння знань виключає необхідність аналізу синтаксичної одиниці та особливостей семантики висловлення. Якщо такий тестовий контроль може бути прийнятним для проведення у 8 класах, то звернемо увагу, що в методичних матеріалах, які знаходяться у вільному доступі, пропонуються однакові варіанти завдань для 8 та 11 класу, коли необхідно поглиблювати розуміння сутності такого типу речень (vseosvita.ua;

vchytel.info; naurok.com.ua). Вдалим вибір поширених речень для ілюстрації називних, що допомагає виробити навички розпізнавання таких синтаксичних одиниць, які не виражаються за допомогою одного слова. Наприклад: *Вересневий ранок; Безлюдний, похмурий край; Високі айстри...* (За М. Рильським) *Затінок. Сутінок, день золотий* (Л. Костенко) *Густа, обважніла від землі тиша* (Д. Пріток).

Ефективнішим видається проведення тестового контролю, коли учням необхідно віднайти зразок, який ілюструватиме запропонований тип речень, або потребує встановлення відповідності між типом речень та прикладом. Такі приклади завдань знаходимо в індивідуальних учительських розробках конспектів уроків і на деяких сайтах, як, наприклад, testkontrol.kiev.ua. Односкладним простим реченням з головним членом, вираженим підметом, є речення: А) *Одна в поета правда – чистота* (Т. Шевченко). Б) *Холодні осінні тумани клубочать угорі і спускають на землю мокрі коси* (М. Коцюбинський). В) *Холодний осінній ранок...* Г) *Він поселився в домі їхньому, під зорепадом жолудів* (Л. Костенко) або: *Установіть відповідність між односкладним простим реченням і його видом. 1) Узагальнено-особове; 2) неозначено-особове; 3) безособове. А. Щоб пізнати людину, треба з нею мішок солі зїсти* (Народна творчість). Б. *Кричало до Бога, до чорта, до людей* (В. Винниченко). В. *Тим часом розвиднялось, світало* (М. Рильський). Г. *Поспішиш – людей насмішиш* (Народна творчість).

Висновки. Засвоєння теоретичного матеріалу з теми «Односкладне речення» в середній школі підпорядковується меті формувати комунікативну компетентність учнів, тому форми роботи, які пропонуються методичними матеріалами вчителям, відповідають інтересам та більшою мірою сенситивним особливостям учнів. Труднощі у навчанні викликає потреба розуміння семантичного рівня таких речень для правильного їх розрізнення за типами. Серед найбільш ефективних видів тестових завдань вважаємо такі, що передбачають співвіднесення типу речення та прикладу. Варто уникати прихованих підказок при складанні тестів та урізноманітнювати приклади для ілюстрації типів речень.

Список бібліографічних посилань

1. Загнітко А. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). У 2 х ч. Київ: ІЗМН, 1996. Ч. 1. 202 с.
2. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. №1. 64 с.
3. Слинко І., Гуїваниук Н., Кобылянська М. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
4. Адаменко К. Сходинки творчості: Вивчення односкладних речень у 8 класі. *Все для вчителя*. 2000. №7. С. 38-42.
5. Біляєв О. Лінгводидактика рідної мови. Київ: Генеза, 2005. 180 с.
6. Босікова О. Знайомтеся: односкладне речення (система блокових уроків, 8 клас). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. №4. С. 89-96.
7. Дудик П., Прокопчук Л. Синтаксис української мови. Київ: Академія, 2010. 384 с.
8. Коваленко Л. Принцип випереджаючого навчання на уроках української мови (на прикладі вивчення теми «Односкладні речення»). *Завуч*. 1999. №15. С. 9-10.
9. Корсун Л. Односкладні речення: вправи на закріплення теми. 8 клас. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2004. №22-23. С. 12-16.
10. Левченко І. Односкладне речення. Цикл уроків за темою у 8 класі. *Вивчаємо українську мову і літературу*. 2004. №26. С. 10-12.
11. Плиско К. Система орієнтирів до теми «Односкладне речення». Організація навчання синтаксису в середній школі. Київ: Радянська школа, 1990. 135 с.

References

1. Zahnitko, A. (1996). Ukrainian syntax (the scientific-theoretical and educational-practical complex). Kyiv: ISSMN. 202 p. (in Ukr.)
2. Sydorenko, V. (2015). Linguodidactic principles of teaching syntax and punctuation of the Ukrainian language for students of grades 8-9 in conditions of renewed educational paradigm. *Ukrainian language and literature at school*, 1, 6-13 (in Ukr.)
3. Slynko, I., Huivaniuk, N., Kobylianska, M. (1994). Syntax of Modern Ukrainian Language: Problem Issues. Kyiv: Higher school. 670 p. (in Ukr.)
4. Adamenko, K. (2000). Steps of creativity: Studying of monosyllabic sentences in the 8th grade. *All for the teacher*, 7, 38-42 (in Ukr.)
5. Biliaiev, O. (2005). Linguodidactics of native language: teaching methodical manual. Kyiv: Genesis (in Ukr.)
6. Bosikova, O. (2003). Meet the one-member sentence (the system of lessons, grade 8). *Ukrainian language and literature in secondary schools, gymnasiums, lyceums and colleges*, 4, 89-96 (in Ukr.)
7. Dudyk, P., Prokopchuk, L. (2010). Syntax of Ukrainian Language: textbook, Kyiv: Academy (in Ukr.)
8. Korsun, L. (2004). One-member sentences: exercises for fixing the theme. Grade 8. *Study Ukrainian language and literature*. 22-23. 12-16 (in Ukr.)
9. Kovalenko, L. (1999). The principle of advanced teaching in the Ukrainian language lessons (based on the study of the theme "One-member sentences"). *The head teacher*. 15, 9-10 (in Ukr.)
10. Levchenko, I. (2004). One-member sentence. The system of lessons for the 8th grade. *Study Ukrainian language and literature*. 26, 10-12 (in Ukr.)
11. Plysko, K. (1990). The system of guides to the topic "One-member sentences". Organization of teaching syntax in high school. Kyiv: Soviet school (in Ukr.)

VYHOR Viktor

Ph.D in Pedagogy, assistant professor of the Ukrainian language and culture Department,
National Aviation University

TO THE PROBLEM OF TRAINING SYNTAX IN THE SECONDARY SCHOOL: FEATURES OF ONE-MEMBER SENTENCES

Abstract. Introduction. The important problems are the elimination of contradictions between the time-frame of school program for systematic study of the syntax and the schoolchildren possibility of the educational material assimilating, the selection of didactic tools, organizational forms and the features of the schoolchildren sensitive period. The one-component sentences potential is revealed for the formation of communicative competence, it is included into the content line of the Ukrainian language updated curriculum.

Purpose. The purpose of the article is the analyzing of theoretical materials on the topic "One-member sentences", the methodical materials and recommendations for teachers, as well as examples of test items. Also, the task is the preparation of advice for the teachers in writing of tasks for control.

Results. The updated program orients teachers renew the types of work in accordance with the modern schoolchildren interests. Such types of work are the communication and work with the help of the Internet, the development of individuality and creativity, the setting goals through the creation of their own motivators. However, at the same time, it is recommended to use fiction materials. Such recommendations are more usual for language teachers' work. The variants of test tasks on methodical sites are mainly offered to determine the type of sentences. It is doubtful not the selection of examples but the way of its presenting. For example, it may be the indication the folk art as the source. The information in parentheses is in this case a ready answer, because attention is drawn to such sentences using more than to

the content during the studying of theoretical material. It seems more effective to conduct test control when schoolchildren need to find the supportive example of the proposed type of sentences, or to require the establishment of a correspondence between the type of sentences and the example.

Originality. The article is analyzed the methodological materials offering to philology teachers; it is revealed that the methodological materials in freely available are offered the same tasks for the 8th and 11th grades, which is unacceptable in terms of methodological point of view.

Conclusion. Theoretical material on the topic "One-component sentence" in secondary school is complied with the goal of developing the communicative competence of schoolchildren; therefore, forms of work in methodical materials for teachers are followed the schoolchildren interests and their sensitive characteristics. The difficulties in learning are caused by the need to understand the semantic level of such sentences in order to correctly distinguish them by type. The establishment of correlation of the type of sentences and examples is seemed the most effective type of the test task. The hidden clues should be avoided in the tests and the examples to illustrate the types of sentences should be diversified.

Keywords: syntax; one-member sentences; methodical materials; curriculum; test tasks.

Одержано редакцією 23.01.2019
Прийнято до публікації 27.01.2019